

Верховний
Суд

ОГЛЯД
судової практики
Касаційного цивільного суду
у складі Верховного Суду
(актуальна практика)

Рішення, внесені до ЄДРСР,
за лютий 2021 року

ЗМІСТ

1. Спори, що виникають із трудових правовідносин	5
1.1. При зверненні до суду із позовом про зобов'язання із працевлаштування вагітної жінки діє загальний тримісячний строк з дня, коли працівниця дізналася або повинна була дізнатися про порушення свого права. Початок перебігу строку звернення до суду починається з наступного дня після спливу строку, передбаченого для виконання роботодавцем обов'язку із працевлаштування працівниці та виплати їй середньої заробітної плати упродовж трьох місяців з дня закінчення трудового договору	5
1.2. Гарантії, передбачені статтею 119 КЗпП України, зокрема щодо збереження середньої заробітної плати, не поширюються на випадки перебування працівника, який не був призваним на військову службу в особливий період та знаходився у місцях незаконного позбавлення волі на тимчасово окупованих територіях України	6
1.3. Неналежне оформлення листка тимчасової непрацездатності саме по собі не може свідчити про неповажність причин відсутності працівника на роботі та не є підставою для його подальшого звільнення на підставі пункту 4 частини першої статті 40 КЗпП України	8
1.4. Відсутність у законодавстві положень, які регулюють питання правонаступництва у разі ліквідації підприємства державної форми власності при вирішенні трудових спорів, не пов'язаних з поновленням на роботі, не звільняє державу, в особі її органів, від необхідності забезпечити завершення вирішення такого спору	9
1.5. Працівник не може бути позбавлений виробничої премії у зв'язку з неналежним виконанням ним своїх посадових обов'язків відповідно до посадової інструкції, з якою роботодавець у порушення вимог статті 29 КЗпП України його не ознайомив	11
2. Спори, що виникають зі спадкових правовідносин	13
2.1. Сумнів щодо збереження спроможності заповідача усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними сам по собі не є підставою для визнання складеного у такому стані заповіту недійсним відповідно до частини першої статті 225 ЦК України	13
2.2. Спадкоємець боржника, якому невідомо про існування вимог кредитора спадкодавця, не може бути позбавлений успадкованого майна в позасудовому порядку без будь-якого повідомлення чи попереднього пред'явлення претензії кредитором, оскільки це є порушенням права власності, гарантованого статтею 41 Конституції України	15

3. Спори, що виникають із житлових правовідносин	17
3.1. Особи, які вселились до квартири з метою здійснення догляду за хворими родичами, є тимчасовими мешканцями і самостійного права користування житлом не набувають	17
4. Спори, що виникають із виконання чи невиконання договірних/недоговірних зобов'язань	18
4.1. Неефективним способом захисту порушеного права кредитора є вимога про визнання недійсною довіреності щодо укладення правочину, вчиненого на шкоду кредитору, в результаті якого відбувається унеможливлення звернення стягнення на майно боржника чи зменшення обсягу майна, оскільки це не поновлює порушене право	18
4.2. Законодавчо передбачені способи захисту цивільних прав не повинні використовуватися учасниками цивільного обороту для уникнення сплати боргу (коштів, збитків, шкоди) або виконання судового рішення про стягнення боргу (коштів, збитків, шкоди), що набрало законної сили	20
5. Спори про захист честі, гідності та ділової репутації	22
5.1. У разі спростування поширеної недостовірної інформації, яке не є способом цивільно-правової відповідальності, на засоби масової інформації може бути покладено обов'язок опублікувати спростування	22
6. Спори, що виникають із виконання судових рішень	23
6.1. Факт порушення державним виконавцем порядку надсилання сторонам виконавчого провадження копій процесуальних документів сам по собі не є достатньою підставою, з якою законодавець пов'яже скасування постанови про відкриття виконавчого провадження, проте ненаправлення виконавцем в установленому законом порядку постанови про відкриття виконавчого провадження може бути підставою для визнання неправомірними таких дій (бездіяльності) державного виконавця	23
7. Питання процесуального права	25
7.1. Під час розгляду справи про стягнення матеріальної допомоги на оздоровлення позивач звільняється від сплати судового збору в усіх судових інстанціях на підставі пункту 1 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір», оскільки матеріальна допомога на оздоровлення входить до структури заробітної плати	25

- 7.2. Дія норми частини п'ятої статті 142 ЦПК України щодо компенсації судових витрат у разі закриття провадження поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку з розглядом скарг на дії, рішення, бездіяльність виконавця 26
- 7.3. Тимчасове обмеження права власності або користування кривдника житловим приміщенням з метою забезпечення безпеки постраждалої особи шляхом встановлення судом обмежувального припису є легітимним заходом втручання у права та свободи особи. Під час вирішення питання щодо застосування такого заходу суд на підставі установлених обставин справи та оцінки факторів небезпеки (ризиків) щодо вчинення домашнього насильства має оцінити пропорційність втручання у права і свободи особи-кривдника, враховуючи, що ці заходи пов'язані із протиправною поведінкою останнього 27
- 7.4. Норма частини другої статті 183 ЦПК України поширюється виключно на заяви (клопотання, заперечення), подані до суду без дотримання вимог частин першої або другої цієї статті, і не регулює порядок подання скарги на бездіяльність (дії) виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення 29
- 7.5. Рішення про зміну канонічної належності громади зачіпає права виключно членів цієї релігійної громади 31

1. Спори, що виникають із трудових правовідносин

1.1. При зверненні до суду із позовом про зобов'язання із працевлаштування вагітної жінки діє загальний тримісячний строк з дня, коли працівниця дізналася або повинна була дізнатися про порушення свого права. Початок перебігу строку звернення до суду починається з наступного дня після спливу строку, передбаченого для виконання роботодавцем обов'язку із працевлаштування працівниці та виплати їй середньої заробітної плати упродовж трьох місяців з дня закінчення трудового договору

03 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Суффле Агро Україна» (далі – ТОВ «Суффле Агро Україна») про виконання зобов'язання із працевлаштування та стягнення середнього заробітку.

Суд установив, що ОСОБА_1 прийнято на роботу в ТОВ «Суффле Агро Україна» на посаду бухгалтера на умовах строкового трудового договору. Наказом відповідача її звільнено із займаної посади у зв'язку із закінченням строку трудового договору. Після звільнення ОСОБА_1 повідомила ТОВ «Суффле Агро Україна» про свою вагітність, проте отримала відповідь, що підстави для продовження відносин на умовах безстрокового трудового договору відсутні.

Суд першої інстанції, з рішенням якого погодився суд апеляційної інстанції, відмовив у задоволенні позову у зв'язку з тим, що після звільнення позивача за закінченням строкового трудового договору у відповідача дійсно виник обов'язок працевлаштувати її як вагітну відповідно до вимог частини третьої статті 184 КЗпП України, проте вона без поважних причин пропустила визначений статтею 233 КЗпП України місячний строк для звернення до суду.

Верховний Суд прийняв постанову з огляду на таке.

Частиною третьою статті 184 КЗпП України заборонено звільнення вагітної жінки та передбачено обов'язкове її працевлаштування у випадках звільнення після закінчення строкового трудового договору. Невиконання цього обов'язку є підставою для покладення на роботодавця відповідно до частини другої статті 232 КЗпП України обов'язку надати працівнику на цьому або іншому підприємстві роботу, яку він може виконувати, а не поновити його на попередній роботі.

У разі невиконання власником підприємства або уповноваженим ним органом протягом трьох місяців обов'язку працевлаштувати звільненого працівника, зокрема вагітної жінки, на підставі пункту 2 статті 36 КЗпП України за заявою такої особи може вирішуватися спір не про поновлення на роботі, а про виконання зобов'язання щодо працевлаштування.

Виходячи зі змісту частини першої статті 233 КЗпП України, важливо розрізняти початок перебігу строку для звернення до суду залежно від змісту позовних вимог, а саме: вимог у справах про звільнення та інших вимог працівника.

Спір про звільнення – це спір за позовом про поновлення на роботі.

Натомість предметом позову у справі, що переглядалася, є вимога не про поновлення на роботі, а про зобов'язання із працевлаштування.

При зверненні до суду із позовом про зобов'язання із працевлаштування діє тримісячний строк з дня, коли працівниця дізналася або повинна була дізнатися про порушення свого права. Початок перебігу строку звернення до суду починається з наступного дня після спливу строку, передбаченого для виконання роботодавцем обов'язку із працевлаштування працівниці та виплати їй середньої заробітної плати упродовж трьох місяців з дня закінчення трудового договору.

Таким чином, звільнивши ОСОБА_1, роботодавець повинен був її працевлаштувати та виплатити їй середню заробітну плату упродовж трьох місяців. Оскільки цей обов'язок, визначений частиною третьою статті 184 КЗпП України, роботодавець не виконав, надалі позивачка упродовж трьох місяців мала право звернутися до суду з позовом про зобов'язання із працевлаштування.

Постановою Верховного Суду від 03 лютого 2021 року постанову Хмельницького апеляційного суду від 28 серпня 2019 року скасовано, справу направлено на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 лютого 2021 року у справі № 682/2782/18 (провадження № 61-17946св19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94803225>

1.2. Гарантії, передбачені статтею 119 КЗпП України, зокрема щодо збереження середньої заробітної плати, не поширюються на випадки перебування працівника, який не був призваним на військову службу в особливий період та знаходився у місцях незаконного позбавлення волі на тимчасово окупованих територіях України

10 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Комунального некомерційного підприємства «Центр первинної медико-санітарної допомоги Ясинуватської районної ради» (далі – КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги Ясинуватської районної ради») про стягнення заробітної плати за час перебування в полоні у незаконних збройних формувань.

Суд установив, що ОСОБА_1 перебувала у трудових відносинах з КЗ «Центр первинної медико-санітарної допомоги Ясинуватського району», правонаступником якого є КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги Ясинуватської районної ради», де обіймала посаду заступника головного лікаря з медичної допомоги. ОСОБА_1, повертаючись з роботи додому, у районі проведення антитерористичної операції була позбавлена волі незаконними збройними формуваннями так званої ДНР та тривалий час перебувала у полоні.

За час перебування в заручниках позивач не виконувала свої трудові обов'язки з поважних причин, поза її волею, проте підприємство не виплачувало їй заробітну плату.

Міський суд стягнув з КНП «Центр первинної медико-санітарної допомоги Ясинуватської районної ради» на користь ОСОБА_1 середню заробітну плату за час вимушеного прогулу у зв'язку з перебуванням у полоні.

Апеляційний суд скасував рішення міського суду та відмовив у задоволенні позову через те, що ОСОБА_1 не виконувала роботу, оскільки перебувала у заручниках незаконних збройних формувань, вина роботодавця з невиплати позивачу заробітної оплати у спірний період відсутня. Водночас особам, яких було незаконно позбавлено особистої свободи внаслідок дій незаконних збройних формувань та/або органів влади Російської Федерації на окремих територіях Донецької та Луганської областей, де органи державної влади тимчасово не здійснюють своїх повноважень, та тимчасово окупованій території України, виплачується одноразова грошова допомога відповідно до Порядку, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2019 року № 845.

Верховний Суд залишив без змін постанову апеляційного суду з огляду на таке.

Звертаючись до суду з цим позовом, ОСОБА_1 просила стягнути з відповідача середній заробіток за час її перебування у заручниках (полоні), застосувавши аналогію закону (статтю 119 КЗпП України), оскільки спірні правовідносини законодавчо не врегульовані.

Зазначена правова норма передбачає, що між працівником, призваним на військову службу в особливий період, та роботодавцем зберігаються трудові відносини. Такий працівник лише увільняється від виконання обов'язків із збереженням місця роботи, посади та виплатою середнього заробітку строком до закінчення особливого періоду або до дня фактичного звільнення. Вказані гарантії зберігаються за працівниками, які під час проходження військової служби потрапили у полон на строк до дня, наступного за днем їх повернення з полону.

Тобто сфера дії вказаної правової норми, зокрема щодо збереження середньої заробітної плати, не поширюється на працівників, які не проходили військову службу, однак були незаконно позбавлені волі або захоплені як заручники незаконними збройними формуваннями.

Суд апеляційної інстанції встановив, що під час затримання незаконними збройними формуваннями ОСОБА_1 не виконувала трудових, державних або громадських обов'язків та не залучалася як працівник до виконання обов'язків, передбачених законами України «Про військовий обов'язок і військову службу», «Про мобілізаційну підготовку та мобілізацію».

Вина відповідача як роботодавця в невиплаті ОСОБА_1 заробітної плати у спірний період відсутня. Правові підстави для стягнення середнього заробітку за весь час вимушеного прогулу, що передбачені статтею 235 КЗпП України, також відсутні, оскільки позивач не звільнена з роботи.

Постановою Верховного Суду від 10 лютого 2021 року постанову Донецького апеляційного суду від 05 листопада 2019 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 лютого 2021 року у справі № 229/2246/18 (провадження № 61-21251св19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94905043>

1.3. Неналежне оформлення листка тимчасової непрацездатності саме по собі не може свідчити про неповажність причин відсутності працівника на роботі та не є підставою для його подальшого звільнення на підставі пункту 4 частини першої статті 40 КЗпП України

10 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Комунального підприємства «Київпаstrанс» (далі – КП «Київпаstrанс») виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) в особі філії КП «Київпаstrанс» Куренівське тролейбусне ремонтно-експлуатаційне депо, третя особа – виконуючий обов'язки директора Куренівського тролейбусного ремонтно-експлуатаційного депо, про поновлення на роботі, стягнення середнього заробітку за час вимушеного прогулу та відшкодування моральної шкоди.

Суд установив, що ОСОБА_1 прийнято на посаду водія тролейбуса.

Відповідно до наказу роботодавця ОСОБА_1 звільнено з посади за прогули без поважних причин на підставі пункту 4 частини першої статті 40 КЗпП України.

Підставою звільнення ОСОБА_1 зазначено службову записку начальника відділу експлуатації Куренівського тролейбусного ремонтно-експлуатаційного депо КП «Київпаstrанс», лист виконавчої дирекції Київського міського відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, протокол комісії із соціального страхування Куренівського тролейбусного ремонтно-експлуатаційного депо № 2, пояснення позивача, листок непрацездатності ОСОБА_1.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_1 задоволено частково: визнано незаконними та скасовано накази відповідача про зміну дати звільнення та про звільнення ОСОБА_1 з посади водія тролейбуса; поновлено ОСОБА_1 на посаді; стягнуто з КП «Київпаstrанс» в особі філії КП «Київпаstrанс» Куренівське тролейбусне ремонтно-експлуатаційне депо на користь ОСОБА_1 середній заробіток за час вимушеного прогулу та завдану моральну шкоду.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, у задоволенні позову відмовлено.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду та залишив у силі рішення суду першої інстанції з огляду на таке.

Суд установив, що ОСОБА_1 звертався до Комунального некомерційного підприємства «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 1» Оболонського

району м. Києва у зв'язку з хворобою і йому було видано листок непрацездатності.

За результатами перевірки обґрунтованості видачі листка непрацездатності відділом експертизи тимчасової непрацездатності та якості медичних послуг виконавчої дирекції Київського міського відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності складено довідку про необґрунтованість лікарняного листа.

На підставі цієї довідки виконавчою дирекцією Київського міського відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності надано пропозиції повернути кошти за необґрунтовано виданий лікарняний лист.

Проте листок непрацездатності не повернуто до Комунального некомерційного підприємства «Центр первинної медико-санітарної допомоги № 1» Оболонського району м. Києва для належного оформлення, ні відповідач, ні Фонд соціального страхування з тимчасової втрати працездатності з претензіями щодо його незаконності не зверталися, ОСОБА_1 отримав від Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності допомогу з тимчасової непрацездатності, яка не витребувана у позивача як безпідставно отримана, тому суд першої інстанції дійшов обґрунтованого висновку про те, що позивач перебував на лікарняному й у роботодавця були відсутні підстави для звільнення позивача на підставі пункту 4 частини першої статті 40 КЗпП України за прогул без поважних причин.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 лютого 2021 року у справі № 758/2641/17 (провадження № 61-19198св19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94938539>

1.4. Відсутність у законодавстві положень, які регулюють питання правонаступництва у разі ліквідації підприємства державної форми власності при вирішенні трудових спорів, не пов'язаних з поновленням на роботі, не звільняє державу, в особі її органів, від необхідності забезпечити завершення вирішення такого спору

24 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Публічного акціонерного товариства «Державний земельний банк» (далі - ПАТ «Державний земельний банк»), Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію Публічного акціонерного товариства «Держзембанк» (далі – Уповноважена особа ФГВФО на ліквідацію ПАТ «Держзембанк»), про визнання незаконним та скасування наказу, стягнення невиплаченої заробітної плати.

ОСОБА_1 звернулася до суду із заявою про залучення до участі у справі державу Україна в особі Кабінету Міністрів України як правонаступника відповідача.

Ухвалою районного суду, залишеною без змін постановою апеляційного суду, залучено до участі у справі державу Україна в особі Кабінету Міністрів України як правонаступника відповідачів – ПАТ «Державний земельний банк», Уповноваженої особи ФГВФО на ліквідацію ПАТ «Держзембанк».

Постановляючи ухвалу, суд першої інстанції, з яким погодився й апеляційний суд, виходив із того, що ПАТ «Державний земельний банк» ліквідовано, повноваження ФГВФО як ліквідатора ПАТ «Держзембанк» припинено, а єдиним власником та засновником ПАТ «Державний земельний банк» є держава Україна в особі Кабінету Міністрів України.

Верховний Суд прийняв постанову з огляду на таке.

Відповідно до статті 240-1 КЗпП України у разі, коли працівника звільнено без законної підстави або з порушенням встановленого порядку, але поновлення його на попередній роботі неможливе внаслідок ліквідації підприємства, установи, організації, орган, який розглядає трудовий спір, зобов'язує ліквідаційну комісію або власника (орган, уповноважений управляти майном ліквідованого підприємства, установи, організації, а у відповідних випадках – правонаступника) виплатити працівникові заробітну плату за весь час вимушеного прогулу.

Якщо на день прийняття судом рішення про поновлення працівника на роботі підприємство повністю не ліквідоване (не закінчена процедура його ліквідації), відповідачем у справі, на якого покладається обов'язок поновлення на роботі, є підприємство, хоч би і почалася або продовжувалася на цей день ліквідація підприємства. Тому прийняття рішення про ліквідацію підприємства не може бути підставою для відмови в позові про поновлення на роботі і перекладення обов'язку здійснити на користь працівника визначені законодавством виплати на іншого суб'єкта, зазначеного у статті 240-1 КЗпП України.

Отже, чинне законодавство не містить положень, які регулюють питання правонаступництва у разі ліквідації підприємств, до вирішення інших трудових спорів, не пов'язаних з поновленням на роботі на таких підприємствах (товариствах).

Оцінюючи наявність підстав для залучення держави Україна як правонаступника ПАТ «Держзембанк», враховуючи практику ЄСПЛ, Верховний Суд зазначив, що у справі, в якій ОСОБА_1 звернулась до суду з вимогами про захист трудових прав, порушених, на її думку, банком, який під час розгляду справи у суді ліквідований, держава Україна підлягає залученню як правонаступник ліквідованого державного банку, з метою забезпечення реалізації позивачем своїх прав як на звернення до суду за захистом порушених прав, гарантованих статтею 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, так і права, передбаченого статтею 13 Конвенції – права на ефективний спосіб юридичного захисту.

Тому висновки судів про залучення до участі у цій справі держави Україна як правонаступника ліквідованого ПАТ «Держзембанк» є обґрунтованими, оскільки ліквідація юридичної особи – ПАТ «Державний земельний банк» під час

розгляду справи у суді без створення його правонаступника не звільняє державу, у цьому випадку в особі Кабінету Міністрів України, від необхідності забезпечити завершення вирішення трудового спору.

Разом з цим залучення держави Україна як правонаступника іншого відповідача – Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Держзембанк» є помилковим, оскільки уповноважена особа ФГВФО здійснює повноваження тимчасового адміністратора (керівника) банку, який ліквідується, і не є самостійним суб'єктом у відносинах, стороною у яких виступає банк.

Постановою Верховного Суду від 24 лютого 2021 року ухвалу Подільського районного суду м. Києва від 23 червня 2020 року та постанову Київського апеляційного суду від 04 листопада 2020 року у частині залучення держави Україна як правонаступника Уповноваженої особи Фонду гарантування вкладів фізичних осіб на ліквідацію ПАТ «Держзембанк» скасовано, в іншій частині справу передано до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 лютого 2021 року у справі № 758/10554/16-ц (провадження № 61- 17489св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95344912>

1.5. Працівник не може бути позбавлений виробничої премії у зв'язку з неналежним виконанням ним своїх посадових обов'язків відповідно до посадової інструкції, з якою роботодавець у порушення вимог статті 29 КЗпП України його не ознайомив

26 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до приватного акціонерного товариства «Металургійний комбінат «Азовсталь» (далі – ПрАТ «МК «Азовсталь») про визнання неправомірним та скасування розпорядження, стягнення неправомірно ненарахованої премії та відшкодування моральної шкоди.

Суд установив, що ОСОБА_1 був переведений електромонтером з ремонту та обслуговування електрообладнання 6 розряду бригади з обслуговування та ремонту обладнання ділянки коксування вугілля № 2 чергового персоналу електрослужби цеху обслуговування та ремонту обладнання коксохімічного виробництва ПрАТ «МК «Азовсталь».

У пункті 10.3 правил внутрішнього трудового розпорядку встановлено, що незалежно від заходів дисциплінарного стягнення до працівника може бути застосовано позбавлення його премії повністю або частково, зокрема за невиконання розпорядження безпосереднього керівника структурного підрозділу.

Розпорядженням роботодавця ОСОБА_1 зменшено на 30 % виробничу премію за травень 2018 року за невиконання розпорядження керівника,

неналежне ведення оперативного журналу, що є невиконанням вимог посадової інструкції і правил внутрішнього трудового розпорядку.

У судовому засіданні суду першої інстанції позивач заперечував проти ознайомлення його з вимогами посадової інструкції.

Відповідно до висновку судової почеркознавчої експертизи підпис у наданій посадовій інструкції електромонтера з ремонту та обслуговування електрообладнання у графі «Розпис» виконаний не ОСОБА_1, а іншою особою.

Районний суд відмовив у задоволенні позову ОСОБА_1.

Апеляційний суд скасував рішення районного суду, ухвалив нове рішення про часткове задоволення позову та скасував розпорядження відповідача про зменшення виробничої премії за травень 2018 року на 30 %, а також стягнув з ПрАТ «МК «Азовсталь» на користь ОСОБА_1 суму ненарахованої премії та моральну шкоду.

Верховний Суд залишив без змін постанову апеляційного суду з огляду на таке.

У статті 29 КЗпП України визначено, що до початку роботи за укладеним трудовим договором власник або уповноважений ним орган зобов'язаний роз'яснити працівникові його права і обов'язки та проінформувати під розписку про умови праці; ознайомити працівника з правилами внутрішнього трудового розпорядку; визначити працівникові робоче місце.

Відповідно до статті 31 КЗпП України власник або уповноважений ним орган не має права вимагати від працівника виконання роботи, не обумовленої трудовим договором.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та ухвалюючи нове рішення про часткове задоволення позовних вимог, апеляційний суд, правильно встановивши фактичні обставини справи, оцінивши докази у їх сукупності, дійшов обґрунтованого висновку, що роботодавець за відсутності для того необхідних підстав зменшив працівнику виробничу премію за травень 2018 року, оскільки позивач не був ознайомлений із посадовою інструкцією електромонтера з ремонту та обслуговування електрообладнання 6 розряду бригади з обслуговування та ремонту обладнання ділянки коксування вугілля № 2 чергового персоналу електрослужби цеху обслуговування та ремонту обладнання коксохімічного виробництва, вимоги якої регулюють виконання покладених на позивача обов'язків під час виконання відповідної роботи згідно із займаною посадою.

Апеляційний суд визнав допустимим доказом та надав належну оцінку висновку експерта Донецького науково-дослідницького експертно-криміналістичного центру МВС України про виконання підпису у посадовій інструкції у графі «Розпис» не позивачем, а іншою особою.

Оскільки оскаржене розпорядження роботодавця ґрунтувалося на неналежному виконанні позивачем своїх посадових обов'язків згідно з посадовою інструкцією, з якою роботодавець у порушення вимог статті 29 КЗпП України його не ознайомив, апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку про безпідставне позбавлення позивача виробничої премії за травень 2018 року.

Постановою Верховного Суду від 26 лютого 2021 року постанову Донецького апеляційного суду від 10 грудня 2020 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 26 лютого 2021 року у справі № 264/4512/18 (провадження № 61- 852св21) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95177227>

2. Спори, що виникають зі спадкових правовідносин

2.1. Сумнів щодо збереження спроможності заповідача усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними сам по собі не є підставою для визнання складеного у такому стані заповіту недійсним відповідно до частини першої статті 225 ЦК України

18 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, третя особа – приватний нотаріус Чернівецького міського нотаріального округу Войціховський А. В., про визнання недійсним заповіту.

Суд установив, що при зверненні до нотаріальної контори ОСОБА_1 стало відомо про те, що її батько склав заповіт на користь відповідача.

Відповідно до висновку експерта комплексної посмертної судово-медичної та судово-психіатричної експертизи, варто піддати сумніву збереження спроможності заповідача до здатності повноцінного усвідомлювання значення своїх дій та керування ними, через наявність органічного ураження головного мозку протягом так званого «підекспертного періоду» (з моменту надходження на стаціонарне лікування і до моменту настання смерті), зокрема і в момент складання заповіту.

Дати категоричну відповідь про наявність указаних вище психічних розладів у підекспертного та про ступінь і глибину їх вираженості у заповідача не було можливим, оскільки у наданій на дослідження медичній карті стаціонарного хворого детально описані зміни його неврологічного стану за період стаціонарного лікування, а у матеріалах цивільної справи відсутні дані щодо особливостей його психічного стану після виписки із стаціонару, що могло б слугувати об'єктивними клініко-діагностичними показниками його психічної діяльності у зазначений період часу.

Рішенням районного суду позов задоволено та визнано заповіт недійсним, оскільки станом на момент складання заповіту заповідач під впливом наявних у нього захворювань, які впливали на його здатність оцінювати свої дії та адекватно їх сприймати, не міг усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними.

Постановою апеляційного суду рішення районного суду скасовано та прийнято нову постанову, якою у задоволенні позовних вимог ОСОБА_1 відмовлено.

Відмовляючи у задоволенні позову, суд апеляційної інстанції виходив із презумпції психічного здоров'я заповідача, суть якої полягає у тому, що кожна особа вважається такою, яка не має психічного розладу, поки наявність такого розладу не буде встановлено на підставах та у порядку, передбачених Законом України «Про психіатричну допомогу» та іншими законами України.

Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду з огляду на таке.

За позовом заінтересованої особи суд визнає заповіт недійсним, якщо він був складений особою під впливом фізичного або психічного насильства, або особою, яка через стійкий розлад здоров'я не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними. Для встановлення психічного стану заповідача в момент складання заповіту, який давав би підставу припустити, що особа не розуміла значення своїх дій і (або) не могла керувати ними на момент складання заповіту, суд призначає посмертну судово-психіатричну експертизу.

Відповідно до частини першої статті 225 ЦК України правочин, який дієздатна фізична особа вчинила в момент, коли вона не усвідомлювала значення своїх дій та (або) не могла керувати ними, може бути визнаний судом недійсним за позовом цієї особи, а в разі її смерті – за позовом інших осіб, чії цивільні права або інтереси порушені.

Скасовуючи рішення суду першої інстанції та приймаючи нову постанову, суд апеляційної інстанції, надавши належну оцінку наявним доказам, встановивши відсутність належних та допустимих доказів того, що під час складання заповіту заповідач не усвідомлював значення своїх дій та не міг керувати ними, та ураховуючи те, що проведеною у справі експертизою не було встановлено абсолютної його неспроможності у момент складання ним заповіту розуміти значення своїх дій та керувати ними, а посилання на те, що варто піддати сумніву збереження спроможності на здатність заповідача усвідомлювати значення своїх дій та керувати ними, саме по собі не є підставою для визнання складеного у такому стані заповіту недійсним відповідно до частини першої статті 225 ЦК України, дійшов обгрунтованого висновку про відсутність правових підстав для визнання оспорюваного заповіту недійсним.

Розгляд вимог про визнання правочину недійсним на підставі статті 225 ЦК України здійснюється з урахуванням як висновку судово-психіатричної експертизи, так і інших доказів, які підтверджують чи спростовують доводи позивача про те, що в момент укладення оспорюваного правочину особа не розуміла значення своїх дій та не могла керувати ними.

Постановою Верховного Суду від 18 лютого 2021 року постанову Чернівецького апеляційного суду від 16 січня 2019 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 лютого 2021 року у справі № 727/9908/17-ц (провадження № 61-13574св19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95042185>

2.2. Спадкоємець боржника, якому невідомо про існування вимог кредитора спадкодавця, не може бути позбавлений успадкованого майна в позасудовому порядку без будь-якого повідомлення чи попереднього пред'явлення претензії кредитором, оскільки це є порушенням права власності, гарантованого статтею 41 Конституції України

03 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Грифон капітал» (далі – ТОВ «Грифон капітал»), Товариства з обмеженою відповідальністю «Профіт кредит» (далі – ТОВ «Профіт кредит»), третя особа – приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу, про визнання недійсним договору купівлі-продажу.

Суд установив, що ОСОБА_1 успадкувала від сина, який помер у 2018 році, житловий будинок, що перебував в іпотеці. У 2011 році банк-іпотекодержатель надсилав синові позивача вимогу про усунення порушення умов кредитного договору та про намір у позасудовому порядку звернути стягнення на предмет іпотеки. Після цього було ухвалено рішення про стягнення на користь банку кредитного боргу, відкрито виконавче провадження, однак судові рішення виконано не було. Права вимоги за кредитним та іпотечним договорами кілька разів відступалися, і в листопаді 2019 року останній іпотекодержатель – ТОВ «Грифон капітал» реалізував право вимоги в позасудовому порядку шляхом продажу спірного житлового будинку ТОВ «Профіт кредит».

Відмовляючи у задоволенні позову, районний суд, з рішенням якого погодився й апеляційний суд, виходив із того, що хоча іпотекодержатель не повідомив боржника про намір продати предмет іпотеки у порушення вимог статті 38 Закону України «Про іпотеку», наслідком такого порушення є відшкодування іпотекодержателем збитків, а не визнання договору недійсним.

Верховний Суд не погодився з таким висновком судів першої та апеляційної інстанцій з огляду на таке.

За змістом частини першої статті 33 та частини першої статті 35 Закону України «Про іпотеку» реалізації права іпотекодержателя звернути стягнення на предмет іпотеки передуює реалізація ним права вимагати дострокового виконання основного зобов'язання. І лише якщо останнє не виконане чи неналежно виконане, іпотекодержатель, якщо інше не передбачено законом, може звернути стягнення на предмет іпотеки.

Ненадсилання іпотекодавцю та боржнику вимоги про усунення порушення основного зобов'язання унеможливорює застосування позасудового способу задоволення вимог іпотекодержателя.

Відповідно до частини першої статті 38 Закону України «Про іпотеку» якщо іпотекодержатель має право на продаж предмета іпотеки за рішенням суду або договором, то він зобов'язаний за 30 днів до укладення договору купівлі-продажу письмово повідомити іпотекодавця та всіх осіб, які мають права чи вимоги на предмет іпотеки, про свій намір укласти цей договір. У разі

невиконання цієї умови іпотекодержатель несе відповідальність перед такими особами за відшкодування збитків.

У разі направлення іпотекодержателем іпотекодавцеві вимоги про усунення порушення основного зобов'язання відповідно до частини першої статті 35 Закону України «Про іпотеку» з одночасним повідомленням про обраний спосіб задоволення вимог іпотекодержателя відповідно до частини першої статті 38 Закону (одним документом), необхідно виходити з пріоритету дотримання саме частини першої статті 35 Закону України «Про іпотеку».

У цій справі останній іпотекодержатель – ТОВ «Грифон капітал» не надсилав спадкоємцеві повідомлення про усунення порушення, а також про намір звернути стягнення на предмет іпотеки шляхом його продажу.

Надіслана первісним кредитором у 2011 році вимога боржникові, який згодом помер, не була реалізована, оскільки після її направлення банк звернувся до суду з позовом про стягнення заборгованості за кредитним договором.

ТОВ «Грифон капітал», звертаючи стягнення в позасудовому порядку на предмет іпотеки, який на час продажу успадкований ОСОБА_1, не повідомив її про необхідність усунення порушення зобов'язань та про наслідки такого неусунення – звернення стягнення на предмет іпотеки. Тобто ТОВ «Грифон Капітал» не пред'явив своїх кредиторських вимог до ОСОБА_1 у порядку статті 1281 ЦК України, а отже, повинен був дотриматись вимог статті 35 Закону України «Про іпотеку».

Спадкоємець боржника, якому не відомо про існування вимог кредитора спадкодавця, не може бути позбавлений успадкованого майна в позасудовому порядку без будь-якого повідомлення чи попереднього пред'явлення претензії кредитором. Позбавлення особи майна в такий спосіб є порушенням права власності, гарантованого статтею 41 Конституції України.

Постановою Верховного Суду від 03 лютого 2021 року рішення Житомирського районного суду Житомирської області від 28 лютого 2020 року та постанову Житомирського апеляційного суду від 12 серпня 2020 року скасовано, ухвалено рішення про задоволення позову ОСОБА_1, яким визнано недійсним договір купівлі-продажу житлового будинку, укладеного між ТОВ «Грифон капітал» та ТОВ «Профіт кредит»; скасовано рішення приватного нотаріуса щодо державної реєстрації права власності на цей будинок за ТОВ «Профіт кредит».

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 03 лютого 2021 року у справі № 278/3367/19-ц (провадження № 61-13586св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94803271>

3. Спори, що виникають із житлових правовідносин

3.1. Особи, які вселились до квартири з метою здійснення догляду за хворими родичами, є тимчасовими мешканцями і самостійного права користування житлом не набувають

18 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до виконавчого комітету Саксаганської районної у місті ради, Департаменту розвитку інфраструктури міста виконкому Криворізької міської ради про визнання вселення до квартири таким, що відбулося на законних підставах, та визнання права користування жилим приміщенням.

Суд установив, що баба позивача – ОСОБА_2 отримала ордер на зайняття квартири, де також зареєстрований її син – ОСОБА_3, який є дядьком ОСОБА_1. Після смерті ОСОБА_2 позивач вселилася до спірної квартири, була у ній зареєстрована, на прохання дядька постійно проживала у цій квартирі, здійснюючи догляд за хворим. Після смерті ОСОБА_3 вона продовжувала проживати у квартирі, оплачуючи комунальні послуги.

Рішенням суду першої інстанції позов ОСОБА_1 задоволено. Суд визнав вселення ОСОБА_1 до спірної квартири таким, що відбулося на законних підставах, а також визнав за позивачем право користування цією квартирою з моменту вселення.

Постановою апеляційного суду рішення суду першої інстанції скасовано, в задоволенні позовних вимог відмовлено.

Скасовуючи рішення місцевого суду та відмовляючи у задоволенні позову, апеляційний суд виходив із того, що права наймача ОСОБА_2 та члена її сім'ї ОСОБА_3 на користування службовим житлом припинено у зв'язку з їх смертю, а тому володілець службового житла має право на розпорядження своєю власністю на власний розсуд. Водночас втручання суду у це право шляхом визнання позивача такою, що має право на користування службовою квартирою, призведе до порушення прав власника, що є неприпустимим.

Верховний Суд погодився з висновком апеляційного суду з огляду на таке.

Відповідно до статті 118 ЖК Української РСР службові жилі приміщення призначаються для заселення громадянами, які у зв'язку з характером їх трудових відносин повинні проживати за місцем роботи або поблизу від нього.

Особа, яка користується службовим житлом, усвідомлює, що після припинення її правовідносин з роботодавцем вона зобов'язана звільнити надане їй жиле приміщення.

Звертаючись з цим позовом, ОСОБА_1 просила визнати її вселення до спірної квартири таким, що відбулося на законних підставах, та визнати за нею право користування жилим приміщенням, яке є її постійним місцем проживання. При цьому посилалася на те, що вона вселилася як член сім'ї наймача ОСОБА_3, за яким здійснювала догляд.

Частиною першою статті 98 ЖК Української РСР визначено, що наймач жилого приміщення та члени його сім'ї, які проживають разом з ним, можуть за взаємною згодою дозволити тимчасове проживання в жиллому приміщенні, що є в їх користуванні, інших осіб без стягнення плати за користування приміщенням (тимчасових жильців), зокрема опікуна чи піклувальника, який не є членом сім'ї наймача.

Верховний Суд звернув увагу на те, що особи, які вселились до квартири з метою здійснення догляду за хворими родичами, є тимчасовими мешканцями і самостійного права користування житлом не набувають.

Таким чином, посилення ОСОБА_1 на те, що вона вселилася до спірної квартири як член сім'ї наймача, оскільки доглядала за хворим дядьком, є безпідставними.

Тобто позивач не довела факту набуття нею права на користування спірною квартирою відповідно до норм ЖК Української РСР, й апеляційний суд дійшов обґрунтованого висновку про відмову в задоволенні заявленого позову.

Постановою Верховного Суду від 18 лютого 2021 року постанову Дніпровського апеляційного суду від 29 січня 2020 року залишено без змін.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 18 лютого 2021 року у справі № 214/1790/18 (провадження № 61-3923св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94999703>

4. Спори, що виникають із виконання чи невиконання договірних/недоговірних зобов'язань

4.1. Неefективним способом захисту порушеного права кредитора є вимога про визнання недійсною довіреності щодо укладення правочину, вчиненого на шкоду кредитору, в результаті якого відбувається унеможливлення звернення стягнення на майно боржника чи зменшення обсягу майна, оскільки це не поновлює порушене право

24 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, приватного нотаріуса Київського міського нотаріального округу про визнання довіреності недійсною.

Звертаючись із цим позовом, ОСОБА_1 зазначив, що ОСОБА_2 та ОСОБА_4 уклали договір купівлі-продажу частки в статутному капіталі ТОВ «Торговий дім «Камілла». Приватний нотаріус Київського міського нотаріального округу посвідчив довіреність від імені ОСОБА_2 на ім'я ОСОБА_3 на представлення його інтересів. Кредитор просив суд визнати недійсною довіреність, за якою повірений від імені боржника ОСОБА_3 подарував його майно (земельні ділянки та квартири) третій особі. ОСОБА_1 вважав указану довіреність фіктивною, оскільки єдиною метою її видачі було ухилення боржником від виконання цивільно-правових зобов'язань.

Суд першої інстанції, рішення якого апеляційний суд залишив без змін, відмовив у задоволенні позову, оскільки під час оформлення довіреності дотримано всі вимоги ЦК України.

Верховний Суд змінив рішення судів першої та апеляційної інстанцій, виклавши їх мотивувальну частину в іншій редакції, з огляду на таке.

Відповідно до частини другої статті 5 ЦПК України, якщо закон або договір не визначають ефективного способу захисту порушеного, невизнаного або оспореного права, свободи чи інтересу особи, яка звернулася до суду, суд на підставі викладеної в позові вимоги такої особи може визначити у своєму рішенні такий спосіб захисту, який не суперечить закону.

Приватноправовий інструментарій не повинен використовуватися учасниками цивільного обороту для уникнення сплати боргу (коштів, збитків, шкоди) або виконання судового рішення про стягнення боргу (коштів, збитків, шкоди), що набрало законної сили. Зловживання правом і використання приватноправового інструментарію всупереч його призначенню проявляється в тому, що: особа (особи) «використовувала/використовували право на зло»; наявні негативні наслідки (різного прояву) для інших осіб (негативні наслідки являють собою певний стан, до якого потрапляють інші суб'єкти, чії права безпосередньо пов'язані з правами особи, яка ними зловживає; цей стан не задовольняє інших суб'єктів; для здійснення ними своїх прав не вистачає певних фактів та/або умов; настання цих фактів/умов безпосередньо залежить від дій іншої особи; інша особа може перебувати у конкретних правовідносинах з цими особами, які «потерпають» від зловживання нею правом, або не перебувати); враховується правовий статус особи /осіб (особа перебуває у правовідносинах і як їх учасник має уявлення не лише про обсяг своїх прав, а і про обсяг прав інших учасників цих правовідносин та порядок їх набуття та здійснення; особа не вперше перебуває у цих правовідносинах, або ці правовідносини є тривалими, або вона є учасником й інших аналогічних правовідносин).

Правочином, що вчиняється на шкоду кредиторам (франдаторним правочином), може бути як односторонній, так і двосторонній чи багатосторонній правочин. Застосування конструкції «франдаторності» при односторонньому правочині має певну специфіку, яка проявляється в обставинах, які дозволяють кваліфікувати односторонній правочин як такий, що вчинений на шкоду кредитору. До таких обставин, зокрема належить те, що внаслідок вчинення одностороннього правочину відбувається унеможливлення звернення стягнення на майно боржника чи зменшується обсяг майна.

У справі, що переглядалася, позивач посилався на те, що на підставі оспорюваної довіреності було укладено правочини щодо відчуження нерухомого майна відповідача з метою уникнення звернення стягнення на таке майно, чим порушено права ОСОБА_1 як кредитора відповідача.

Позивач пов'язував порушення своїх прав як кредитора саме з укладеними договорами дарування земельних ділянок та квартир, у результаті яких ОСОБА_2 відчужив майно, на яке можна звернути стягнення в порядку примусового виконання судового рішення.

Крім того, не пред'явлено вимог про визнання недійсними договорів дарування земельних ділянок та квартир; видача відповідачем оспорюваної довіреності не може бути кваліфікована як правочин, що вчинений на шкоду кредитору.

Верховний Суд зауважив, що вимога про визнання недійсною оспорюваної довіреності є неефективним способом захисту і в її задоволенні необхідно відмовити саме з цієї підстави. Проте суди відмовили в задоволенні позовних вимог у зв'язку з їх необґрунтованістю, а тому судові рішення змінено в мотивувальній частині.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 лютого 2021 року у справі № 757/33392/16 (провадження № 61-10541св19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213197>

4.2. Законодавчо передбачені способи захисту цивільних прав не повинні використовуватися учасниками цивільного обороту для уникнення сплати боргу (коштів, збитків, шкоди) або виконання судового рішення про стягнення боргу (коштів, збитків, шкоди), що набрало законної сили

10 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за позовом ОСОБА_1 до ОСОБА_2, ОСОБА_3, ОСОБА_4 про визнання договору недійсним.

Районний суд заочним рішенням стягнув з ОСОБА_2 на користь ОСОБА_1 борг, а згодом за заявою відповідача скасував це рішення та призначив справу до розгляду в загальному порядку.

Тим часом ОСОБА_2 уклав із матір'ю ОСОБА_3 договір дарування належної йому 1/3 частки квартири, тому позивач вказувала, що цей договір містить ознаки фіктивності, а отже, повинен бути визнаний недійсним. Пізніше ОСОБА_3 уклала договір купівлі-продажу спірної частки квартири з ОСОБА_4.

З урахуванням збільшення позовних вимог позивач просила суд визнати недійсним договір дарування спірної частки квартири, застосувати як спосіб цивільного захисту процедуру реституції, а саме повернення спірної частки на квартиру первісному власнику – боржнику.

Суд першої інстанції залишив позов без задоволення, вважаючи, що в діях відповідачів не міститься ознак умислу, спрямованого на приховання реальної мети укладення оспорюваного договору.

Апеляційний суд рішення суду першої інстанції скасував, визнав договір дарування недійсним, у застосуванні реституції відмовив, оскільки така вимога може бути пред'явлена тільки стороною недійсного правочину, а позивач не є стороною договору купівлі-продажу 1/3 частки квартири.

Верховний Суд змінив мотивувальну частину рішення апеляційного суду з огляду на таке.

Апеляційний суд, встановивши, що оспорюваний договір дарування спрямований на перехід права власності на нерухоме майно з метою приховання його від виконання в майбутньому рішення суду про стягнення

грошових коштів з боржника, дійшов обґрунтованого висновку про визнання договору дарування недійсним. Разом із тим апеляційний суд помилково зазначив, що цей договір є фіктивним.

Відповідно до частини другої статті 13 ЦК України при здійсненні своїх прав особа зобов'язана утримуватися від дій, які могли б порушити права інших осіб, завдати шкоди довкіллю або культурній спадщині.

Приватноправовий інструментарій не повинен використовуватися учасниками цивільного обороту для уникнення сплати боргу (коштів, збитків, шкоди) або виконання судового рішення про стягнення боргу (коштів, збитків, шкоди), що набрало законної сили. Зловживання правом і використання приватно-правового інструментарію всупереч його призначенню проявляється в тому, що: особа (особи) «використовувала/використовували право на зло»; наявні негативні наслідки (різного прояву) для інших осіб (негативні наслідки являють собою певний стан, до якого потрапляють інші суб'єкти, чії права безпосередньо пов'язані з правами особи, яка ними зловживає; цей стан не задовольняє інших суб'єктів; для здійснення ними своїх прав не вистачає певних фактів та/або умов; настання цих фактів/умов безпосередньо залежить від дій іншої особи; інша особа може перебувати у конкретних правовідносинах із цими особами, які «потерпають» від зловживання нею правом, або не перебувати; враховується правовий статус особи/осіб (особа перебуває у правовідносинах і як їх учасник має уявлення не лише про обсяг своїх прав, а й про обсяг прав інших учасників цих правовідносин і порядок їх набуття та здійснення; особа не вперше перебуває у цих правовідносинах, або ці правовідносини є тривалими, або вона є учасником й інших аналогічних правовідносин).

Способом захисту цивільних прав та інтересів може бути, зокрема, відновлення становища, яке існувало до порушення (пункт 4 частини другої статті 16 ЦК України).

У справі, що переглядалася, сторони договору купівлі-продажу частки у праві спільної часткової власності на квартиру «вживали право на зло», оскільки цивільно-правовий інструментарій використовувався учасниками для унеможливлення звернення стягнення на частку позивача; обраний позивачем спосіб захисту (відновлення становища, яке існувало до порушення, шляхом повернення частки у праві спільної часткової власності боржнику) передбачений пунктом 4 частини другої статті 16 ЦК України та є ефективним для захисту її порушеного права/інтересу у спірних правовідносинах.

Постановою Верховного Суду від 10 лютого 2021 року постанову Київського апеляційного суду від 03 вересня 2019 року в частині позовних вимог ОСОБА_1 про визнання недійсним договору дарування 1/3 частки квартири змінено, викладено її мотивувальну частину в редакції цієї постанови.

Рішення Деснянського районного суду міста Києва від 22 травня 2019 року та постанову Київського апеляційного суду від 03 вересня 2019 року у частині відмови в задоволенні позову ОСОБА_1 про повернення частки у розмірі 1/3 у праві спільної часткової власності на квартиру ОСОБА_2 скасовано та ухвалено у цій частині нове рішення про задоволення позову та відновлено

становище, яке існувало до порушення шляхом повернення частки у праві спільної часткової власності на квартиру в розмірі 1/3 ОСОБА_2.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 лютого 2021 року у справі № 754/5841/17 (провадження № 61-17966св19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94938438>

5. Спори про захист честі, гідності та ділової репутації

5.1. У разі спростування поширеної недостовірної інформації, яке не є способом цивільно-правової відповідальності, на засоби масової інформації може бути покладено обов'язок опублікувати спростування

10 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до Товариства з обмеженою відповідальністю «Ділова преса України» (далі – ТОВ «Ділова преса України») про захист честі, гідності та ділової репутації, відшкодування моральної шкоди.

Суд установив, що на веб-сайті інтернет-видання «Капітал» опубліковано статтю, в якій, на думку позивача, містилася неправдива інформація про неї та членів її сім'ї. Власником зазначеного інтернет-видання є відповідач, який продублював оспорювану інформацію зі статті в журналі «Контакти», який посилається на матеріали розслідування інтернет-сайту «Dubainewspost».

Суд першої інстанції відмовив у задоволенні позову ОСОБА_1 у зв'язку з тим, що оспорювана стаття стосується ОСОБА_3, а позивач не довела факт її перебування з цією особою в сімейних стосунках. Крім того, відсутні докази поширення інформації щодо позивача саме ТОВ «Ділова преса України».

Апеляційний суд змінив рішення місцевого суду у частині мотивів відмови в задоволенні позову, зазначивши, що повідомлення відповідачем про розміщення оспорюваної ОСОБА_1 інформації, розміщеній в іншому засобі масової інформації, не може бути правовою підставою для притягнення ТОВ «Ділова преса України» до відповідальності.

Верховний Суд скасував постанову апеляційного суду з огляду на таке.

У пункті 2 частини третьої статті 26 Закону України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» передбачено, що журналіст зобов'язаний подавати для публікації об'єктивну і достовірну інформацію.

Відповідно до частини другої статті 37 цього Закону, якщо редакція не має доказів того, що опубліковані нею відомості відповідають дійсності, вона зобов'язана на вимогу заявника опублікувати їх спростування.

Згідно з положеннями статті 42 зазначеного Закону редакція, журналіст не несуть відповідальності за публікацію відомостей, які не відповідають дійсності, принижують честь і гідність громадян, зокрема, якщо ці відомості є дослівним відтворенням матеріалів, опублікованих іншим друкованим ЗМІ з посиланням на нього.

У цих випадках засоби масової інформації звільняються лише від обов'язку щодо відшкодування збитків та моральної шкоди.

Оскільки спростування поширеної недостовірної інформації не є способом цивільно-правової відповідальності, тому що немає компенсаційного та майнового характеру, то на засоби масової інформації може бути покладено обов'язок опублікувати спростування.

Відповідно до вказаних вище положень Закону саме на відповідача покладаються обов'язки: переконатися у достовірності поширеної ним інформації; у разі відсутності доказів достовірності оспорюваної інформації утриматися від її поширення; надати суду докази достовірності такої інформації, а в разі їх відсутності – видалити та спростувати її.

Положеннями національного законодавства та сталою практикою Європейського суду з прав людини підтверджується обов'язок відповідача у цій категорії справ перевіряти поширену ним інформацію та її джерела.

Апеляційний суд не звернув уваги на те, що поширена відповідачем інформація не є дослівним відтворенням матеріалів, опублікованих іншими ЗМІ, а формально зазначив, що відповідач лише послався на статтю в іншому ЗМІ.

Також Верховний Суд указав суду на юридичний склад дифамаційного правопорушення.

Постановою Верховного Суду від 10 лютого 2021 року постанову Київського апеляційного суду від 08 жовтня 2020 року скасовано, справу передано на новий розгляд до суду апеляційної інстанції.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 лютого 2021 року у справі № 753/338/19 (провадження № 61-16277св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/94873667>

6. Спори, що виникають із виконання судових рішень

6.1. Факт порушення державним виконавцем порядку надсилання сторонам виконавчого провадження копій процесуальних документів сам по собі не є достатньою підставою, з якою законодавець пов'язує скасування постанови про відкриття виконавчого провадження, проте ненаправлення виконавцем в установленому законом порядку постанови про відкриття виконавчого провадження може бути підставою для визнання неправомірними таких дій (бездіяльності) державного виконавця

24 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за скаргою ОСОБА_1 на бездіяльність державного виконавця.

Суд установив, що рішенням районного суду розірвано шлюб між ОСОБА_1 і ОСОБА_2 та присуджено стягувати з ОСОБА_1 на користь ОСОБА_2 аліменти на доньку.

Постановою державного виконавця відкрито виконавче провадження з примусового виконання виконавчого листа, виданого на підставі вказаного вище рішення суду. Із супровідним листом копія постанови про відкриття виконавчого провадження направлялася за зареєстрованим місцем

проживання боржника ОСОБА_1, проте жодного підтвердження направлення цієї постанови або її вручення боржнику засобами поштового зв'язку матеріали виконавчого провадження не містять.

Ухвалою районного суду, залишеною без змін постановою апеляційного суду, в задоволенні скарги ОСОБА_1 відмовлено, оскільки постанова про відкриття виконавчого провадження та дії державного виконавця відповідали вимогам Закону України «Про виконавче провадження».

Верховний Суд не погодився з таким висновком судів першої та апеляційної інстанцій з огляду на таке.

Згідно з частиною першою статті 31 Закону України «Про виконавче провадження» копії постанов державного виконавця та інші документи виконавчого провадження, які державний виконавець зобов'язаний довести до відома сторін та інших учасників виконавчого провадження, надсилаються адресатам із супровідними листами простою кореспонденцією, крім постанов про відкриття виконавчого провадження або відмову у відкритті виконавчого провадження, про повернення виконавчого документа стягувачу відповідно до статті 47 цього Закону, що надсилаються рекомендованим листом з повідомленням про вручення. Боржник вважається повідомленим про відкриття виконавчого провадження, якщо йому надіслано постанову про відкриття виконавчого провадження за адресою, зазначеною у виконавчому документі.

Виходячи з аналізу вказаної статті, боржник має бути належним чином повідомлений про відкриття виконавчого провадження, а державний виконавець повинен не лише направити боржнику копію постанови про відкриття виконавчого провадження, але й встановити факт отримання ним копії цієї постанови, якою встановлено строк для добровільного виконання рішення суду.

Разом із цим факт порушення державним виконавцем порядку надсилання сторонам виконавчого провадження копій процесуальних документів сам по собі не є достатньою підставою, з якою законодавець пов'язує скасування постанови про відкриття виконавчого провадження, проте ненаправлення виконавцем в установленому законом порядку постанови про відкриття виконавчого провадження може бути підставою для визнання неправомірними таких дій (бездіяльності) державного виконавця.

Постановою Верховного Суду від 24 лютого 2021 року ухвалу Оболонського районного суду міста Києва від 31 жовтня 2018 року та постанову Київського апеляційного суду від 12 березня 2019 року скасовано та ухвалено нове рішення про задоволення скарги.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 лютого 2021 року у справі № 756/9582/14-ц (провадження № 61-7463св19) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95213216>

7. Питання процесуального права

7.1. Під час розгляду справи про стягнення матеріальної допомоги на оздоровлення позивач звільняється від сплати судового збору в усіх судових інстанціях на підставі пункту 1 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір», оскільки матеріальна допомога на оздоровлення входить до структури заробітної плати

10 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 до комунального закладу «Погребищенський опорний заклад середньої освіти I-III ступенів № 1» Погребищенської районної ради Вінницької області, відділу освіти Погребищенської районної державної адміністрації про зміну дати звільнення, стягнення матеріальної допомоги на оздоровлення.

Заочним рішенням районного суду ОСОБА_1 відмовлено у задоволенні позову.

Не погоджуючись із цим рішенням, ОСОБА_1 подала апеляційну скаргу, яку ухвалою апеляційного суду спочатку було залишено без руху, згодом – повернуто заявнику.

Апеляційний суд, повертаючи апеляційну скаргу, виходив із того, що у визначені апеляційним судом строки заявник не усунув недоліки, зокрема не сплатив судовий збір.

Верховний Суд скасував ухвалу апеляційного суду з огляду на таке.

Предметом позову у справі, що переглядалася, є зміна дати звільнення та стягнення матеріальної допомоги на оздоровлення.

Відповідно до пункту 1 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір» від сплати судового збору під час розгляду справи в усіх судових інстанціях звільняються позивачі – у справах про стягнення заробітної плати та поновлення на роботі.

Районний суд, ухвалюючи рішення у справі та вирішуючи питання про розподіл судових витрат, дійшов висновку про те, що при поданні позовної заяви ОСОБА_1 за вимоги про зміну дати звільнення та стягнення матеріальної допомоги на оздоровлення повинна була сплатити судовий збір.

Апеляційний суд зазначав, що ОСОБА_1 не звільнена від сплати судового збору за подання апеляційної скарги на підставі пункту 1 частини першої статті 5 Закону України «Про судовий збір».

Результат аналізу статті 2 Закону України «Про оплату праці» свідчить про те, що матеріальна допомога входить до структури заробітної плати.

Суд апеляційної інстанції на це уваги не звернув, помилково зазначаючи, що позовна вимога про стягнення матеріальної допомоги мала бути оплачена судовим збором.

Постановою Верховного Суду від 10 лютого 2021 року ухвалу Вінницького апеляційного суду від 13 лютого 2020 року скасовано, справу направлено до

суду апеляційної інстанції для вирішення питання про відкриття апеляційного провадження у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 10 лютого 2021 року у справі № 143/179/19 (провадження № 61-4851св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95382482>

7.2. Дія норми частини п'ятої статті 142 ЦПК України щодо компенсації судових витрат у разі закриття провадження поширюється на правовідносини, що виникають у зв'язку з розглядом скарг на дії, рішення, бездіяльність виконавця

17 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за скаргою фізичної особи – підприємця ОСОБА_1 на дії державного виконавця Ужгородського міського відділу державної виконавчої служби Головного територіального управління юстиції у Закарпатській області щодо використання звіту про оцінку майна, заінтересовані особи: ОСОБА_2, Товариство з обмеженою відповідальністю «Приватна експертна служба», Товариство з обмеженою відповідальністю «Еталон».

Ухвалою суду першої інстанції залишено без задоволення скаргу ОСОБА_1.

Апеляційний суд скасував зазначену ухвалу суду й закриття провадження у справі на підставі пункту 1 частини першої статті 255 ЦПК України, оскільки спір підлягав розгляду в порядку адміністративного судочинства.

Заінтересовані особи (стягувачі) просили апеляційний суд ухвалити додаткове рішення про розподіл судових витрат на правову допомогу та стягнути із заявника на свою користь відповідні витрати.

Апеляційний суд відмовив у задоволенні заяв, посиляючись на те, що відповідно до вимог статті 452 ЦПК України судові витрати, пов'язані з розглядом скарги, покладаються судом на заявника, якщо було ухвалено рішення про відмову в задоволенні його скарги. Проте у цій справі провадження за скаргою було закрито, суд не ухвалював рішення про відмову в задоволенні скарги, тому немає правових підстав для покладення судових витрат на заявника.

Верховний Суд скасував ухвалу апеляційного суду та передав справу на розгляд до суду апеляційної інстанції з огляду на таке.

Загальне правило щодо компенсації судових витрат у разі закриття провадження передбачене частиною п'ятою статті 142 ЦПК України, згідно з якою у разі закриття провадження у справі або залишення позову без розгляду відповідач має право заявити вимоги про компенсацію здійснених ним витрат, пов'язаних з розглядом справи, внаслідок необґрунтованих дій позивача.

Апеляційний суд керувався положенням статті 452 ЦПК України, проте ця спеціальна норма процесуального права стосується інших правових наслідків, зокрема розгляду скарги на дії державного виконавця по суті.

У справі, яка переглядалася, апеляційний суд закриття провадження з підстав порушення правил юрисдикції.

Отже, застосуванню підлягали загальні положення цивільного процесуального законодавства, а саме статті 142 ЦПК України, зокрема й щодо провадження за скаргами на дії, рішення виконавця.

Верховний Суд вважав, що апеляційний суд неналежним чином дослідив зазначене вище, не врахував вимоги статті 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод про справедливий судовий розгляд і справедливі судові процедури та дійшов передчасного висновку про відсутність підстав для покладення судових витрат на позивача, оскільки процесуальний закон передбачає можливість компенсації судових витрат у разі закриття провадження у справі.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 лютого 2021 року у справі № 308/9100/19-ц (провадження № 61-6095св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95067008>

7.3. Тимчасове обмеження права власності або користування кривдника житловим приміщенням з метою забезпечення безпеки постраждалої особи шляхом встановлення судом обмежувального припису є легітимним заходом втручання у права та свободи особи. Під час вирішення питання щодо застосування такого заходу суд на підставі установлених обставин справи та оцінки факторів небезпеки (ризиків) щодо вчинення домашнього насильства має оцінити пропорційність втручання у права і свободи особи-кривдника, враховуючи, що ці заходи пов'язані із протиправною поведінкою останнього

17 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Першої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за заявою ОСОБА_1 про видачу обмежувального припису, заінтересована особа – ОСОБА_2.

Суд установив, що ОСОБА_1 є матір'ю ОСОБА_2, який активно вживав алкогольні напої та наркотичні засоби, поводив себе агресивно.

Відповідно до свідоцтва про право власності житлове приміщення, у якому мешкають сторони у справі, належить на праві спільної сумісної власності ОСОБА_1 та членам її сім'ї: ОСОБА_5, ОСОБА_2, ОСОБА_6.

ОСОБА_1 неодноразово зверталась до органів Національної поліції України з приводу психологічного насилля стосовно неї з боку її сина.

Вироком міського суду ОСОБА_2 визнано винним у скоєнні злочину, передбаченого частиною першою статті 185 КК України, та призначено йому покарання у вигляді громадських робіт. Позов ОСОБА_1 задоволено та стягнуто з ОСОБА_2 на її користь завдану майнову шкоду.

Рішенням міського суду, залишеним без змін постановою апеляційного суду, заяву ОСОБА_1 задоволено частково. Видано обмежувальний припис стосовно ОСОБА_2, в якому визначені тимчасові обмеження його прав та покладено на нього обов'язки, а саме: заборонено наближатися на визначену безпечну відстань не менше 5 метрів до ОСОБА_1, до місця її знаходження; заборонено особисто і через третіх осіб розшукувати ОСОБА_1, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому ОСОБА_2, переслідувати її та в

будь-який спосіб спілкуватися з нею; заборонено вести листування, телефонні переговори з ОСОБА_1 або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб. Обмежувальний припис видано строком на 6 (шість) місяців.

Задовольняючи частково заяву ОСОБА_1, суд зазначив, що покладення на ОСОБА_2 заборони перебувати у квартирі, співвласником якої він є, порушить його право на володіння та користування житлом, яке у нього є єдиним, а тому такий захід за встановлених обставин не є пропорційним.

Верховний Суд не погодився із таким висновком судів першої та апеляційної інстанцій з огляду на таке.

Відповідно до частини третьої статті 26 Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» рішення про видачу обмежувального припису або про відмову у видачі обмежувального припису приймається на підставі оцінки ризиків.

Враховуючи положення цього Закону, обмежувальний припис за своєю суттю не є заходом покарання особи (на відміну від норм, закріплених у КУпАП та КК України), а є тимчасовим заходом, що виконує захисну та запобіжну функції, і спрямований на попередження вчинення насильства та забезпечення першочергової безпеки осіб, з огляду на наявність ризиків, передбачених зазначеним вище Законом, до вирішення питання про кваліфікацію дій кривдника та прийняття стосовно нього рішення у відповідних адміністративних або кримінальних провадженнях.

Критеріями сумісності заходу втручання у право на мирне володіння майном із гарантіями статті 1 Першого протоколу до Конвенції є те, чи ґрунтувалося таке втручання на національному законі, чи мало легітимну мету, що впливає зі змісту вказаної статті, а також, чи є відповідний захід пропорційним легітимній меті втручання у право власності. Має існувати розумне співвідношення (пропорційність) між метою, досягнення якої передбачається, та засобами, які використовуються для її досягнення.

Особа може бути позбавлена права власності або обмежена у його здійсненні лише у випадках і в порядку, встановлених законом.

Тимчасове обмеження права власності кривдника з метою забезпечення безпеки постраждалої особи шляхом встановлення судом обмежувального припису в порядку, визначеному Законом України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», є легітимним заходом втручання у права та свободи особи. Під час вирішення питання щодо застосування такого заходу суд на підставі установлених обставин справи та оцінки факторів небезпеки (ризиків) щодо вчинення домашнього насильства має оцінити пропорційність втручання у права і свободи особи-кривдника, враховуючи, що ці заходи пов'язані із протиправною поведінкою останнього.

У справі, яка переглядалась, суд дійшов висновку, що існує обґрунтований ризик продовження чи повторного вчинення домашнього насильства, настання тяжких або особливо тяжких наслідків його вчинення щодо постраждалої особи, і такі ризики є реальними.

Зазначене підтверджується фактичними обставинами справи та доказами, зокрема вироком суду, з яких вбачається вчинення ОСОБА_2 домашнього насильства щодо своєї матері і відсутність зміни своєї поведінки, тому пріоритет має бути надано безпеці постраждалої особи, а не праву власності кривдника, поведінка якого переходить у більш жорстку форму.

Постановою Верховного Суду від 17 лютого 2021 року рішення Херсонського міського суду Херсонської області від 11 вересня 2020 року та постанову Херсонського апеляційного суду від 29 жовтня 2020 року в частині відмови у задоволенні заяви ОСОБА_1 про видачу обмежувального припису скасовано, ухвалено у цій частині рішення про задоволення заяви, видано обмежувальний припис у вигляді заходів тимчасового обмеження прав ОСОБА_2 і заборонено йому перебувати у місці проживання (перебування) з ОСОБА_1 у квартирі та наблизитися на відстань до 100 (ста) метрів до місця проживання (перебування) ОСОБА_1.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 лютого 2021 року у справі № 766/13927/20-ц (провадження № 61- 17471св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95066994>

7.4. Норма частини другої статті 183 ЦПК України поширюється виключно на заяви (клопотання, заперечення), подані до суду без дотримання вимог частин першої або другої цієї статті, і не регулює порядок подання скарги на бездіяльність (дії) виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення

17 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Другої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку письмового провадження справу за скаргою ОСОБА_1 на дії державного виконавця Рівненського міського відділу державної виконавчої служби Західного міжрегіонального управління юстиції.

Звертаючись до суду зі скаргою, ОСОБА_1 зазначав, що при винесенні постанови про повернення виконавчого документу стягувачу державний виконавець діяв не на підставі та у спосіб, визначений законом, та дійшов помилково до висновку про повернення виконавчого документу на підставі пункту 9 частини першої статті 37 Закону України «Про виконавче провадження».

Суд першої інстанції, з яким погодився й апеляційний суд, повернув скаргу ОСОБА_1 без розгляду, оскільки вона подана з порушенням вимог частини другої статті 183 ЦПК України, зокрема не направлення скарги з додатками усім учасникам справи.

Верховний Суд прийняв постанову з огляду на таке.

Суди, повертаючи заявнику скаргу на дії державного виконавця, застосували до спірних правовідносин вимоги статті 183 ЦПК України, яка не регулює спірні правовідносини.

Відповідно до частини другої статті 183 ЦПК України письмові заява, клопотання чи заперечення підписуються заявником чи його представником. До

заяви, скарги, клопотання чи заперечення, які подаються на стадії виконання судового рішення, в тому числі в процесі здійснення судового контролю за виконанням судових рішень, додаються докази їх надіслання (надання) іншим учасникам справи (провадження).

Суд, встановивши, що письмову заяву (клопотання, заперечення) подано без додержання вимог частини першої або другої цієї статті, повертає її заявнику без розгляду (частина четверта статті 183 ЦПК України).

Разом із цим, розділ VII ЦПК України «Судовий контроль за виконанням судових рішень» передбачає можливість звернення сторін виконавчого провадження до суду, який видав виконавчий документ зі скаргою на рішення, дії або бездіяльність державного виконавця чи іншої посадової особи державної виконавчої служби під час виконання судового рішення.

Відповідно до положень статті 447 ЦПК України сторони виконавчого провадження мають право звернутися до суду із скаргою, якщо вважають, що рішенням, дією або бездіяльністю державного виконавця чи іншої посадової особи органу державної виконавчої служби або приватного виконавця під час виконання судового рішення, ухваленого відповідно до цього Кодексу, порушено їхні права чи свободи.

Відповідно до частини першої статті 74 Закону України «Про виконавче провадження» рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення можуть бути оскаржені сторонами, іншими учасниками та особами до суду, який видав виконавчий документ, у порядку, передбаченому законом.

Суди не звернули уваги на те, що частиною другою статті 183 § 2 «Заяви з процесуальних питань» глави 1 Розділу III «Позовне провадження» ЦПК України регулюються загальні вимоги щодо форми та змісту письмової заяви, клопотання, заперечення, які подаються виключно з процесуальних питань при розгляді справ позовного провадження, в тому числі на стадії виконання судового рішення, в тому числі в процесі здійснення судового контролю за виконанням судових рішень.

Разом із цим, вказана процесуальна норма не стосується та не регулює питання подачі саме скарги на рішення, дії чи бездіяльність виконавця та посадових осіб органів державної виконавчої служби щодо виконання судового рішення.

Вказані процесуальні правовідносини регулюються розділом VII ЦПК України «Судовий контроль за виконанням судових рішень», який встановлює окремий процесуальний режим розгляду таких скарг.

Постановою Верховного Суду від 17 лютого 2021 року ухвалу Рівненського міського суду Рівненської області від 17 серпня 2020 року, постанову Рівненського апеляційного суду від 29 вересня 2020 року скасовано, передано до суду першої інстанції для продовження розгляду.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 17 лютого 2021 року у справі № 569/13160/20 (провадження № 61-15478св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95177289>

7.5. Рішення про зміну канонічної належності громади зачіпає права виключно членів цієї релігійної громади

24 лютого 2021 року Верховний Суд у складі колегії суддів Третьої судової палати Касаційного цивільного суду розглянув у порядку спрощеного позовного провадження справу за позовом ОСОБА_1 (Митрополит Горлівський і Слов'янський Митрофан) до Релігійної Православної громади «Свято-Стрітенська парафія Донецької єпархії Української православної церкви (далі – УПЦ) Київського патріархату м. Костянтинівки Донецької області» про визнання недійсним рішення.

Звертаючись із цим позовом, ОСОБА_1 зазначав, що за положеннями статуту релігійної громади єпархія УПЦ складається з парафій, які у своїй релігійній та адміністративно-фінансовій діяльності підзвітні єпархіальному архієрею, і вважав, що саме єпархіальний архієрей, повноваження якого покладено на нього, є особою, права та інтереси якої порушені та підлягають захисту в судовому порядку.

Суд першої інстанції задовольнив позов ОСОБА_1, оскільки рішення про проведення оскаржуваних зборів приймалося парафіяльною радою, затвердження складу якої визнано недійсним господарським судом.

Апеляційний суд погодився з таким висновком суду першої інстанції, змінивши його лише в частині розподілу судових витрат.

Верховний Суд скасував рішення судів першої та апеляційної інстанцій, відмовив у задоволенні позову з огляду на таке.

Правом на звернення до суду за захистом особа наділена в разі порушення, невизнання або оспорювання саме її прав, свобод чи інтересів, а також у разі звернення до суду органів і осіб, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб або державні та суспільні інтереси.

Відсутність порушеного права й інтересу встановлюється під час розгляду справи по суті та є самостійною підставою для прийняття судом рішення про відмову в позові.

Верховний Суд дійшов висновку, що прийняті відповідачем рішення стосуються виключно питань щодо управління парафією, а саме спрямовані на зміну канонічної належності, та зачіпають права лише членів релігійної громади, проте позивач не є і не був членом відповідної релігійної організації, тому відсутні підстави вважати, що він набув право на оскарження дій, спрямованих на зміну канонічної належності

Таким чином, рішення про зміну канонічної належності зачіпає права виключно членів цієї релігійної громади.

Постановою Верховного Суду від 24 лютого 2021 року рішення Костянтинівського міськрайонного суду Донецької області від 28 жовтня 2019 року та постанову Донецького апеляційного суду від 12 лютого 2020 року скасовано, ухвалено нове рішення про відмову в позові.

Детальніше з текстом постанови Верховного Суду від 24 лютого 2021 року у справі № 233/3516/18-ц (провадження № 61-4805св20) можна ознайомитися за посиланням <https://reyestr.court.gov.ua/Review/95139335>

Огляд судової практики Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. Рішення, внесені до ЄДРСР, за лютий 2021 року / упоряд. правове управління (IV) департаменту аналітичної та правової роботи апарату Верховного Суду/ Відпов. за вип.: суддя КЦС ВС, секретар Пленуму ВС, к.ю.н, доцент Д.Д. Луспеник/ Київ, 2021. 31 с.

¹ **Застереження:** видання містить короткий огляд судових рішень Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду. У кожному з рішень викладено лише основний висновок щодо правового питання, яке виникло у справі. Для правильного розуміння висловленої в судовому рішенні правової позиції необхідно ознайомитися з його повним текстом, розміщеним у Єдиному державному реєстрі судових рішень.

Стежте за нами онлайн

 fb.com/supremecourt.ua

 t.me/supremecourtua

 @supremecourt_ua